

A gyűjtemények állapota, gyarapodása és munkája.

A könyvtár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Jelentésemhez csatolt kimutatásaink könyvtárunk forgalmáról általában kedvezőek. Első sorban használó és látogató közönségünk növekedéséről beszélnek, a mi minden esetre igen örvendetes jelenség, kivált, ha arra eszmélünk, hogy ma már egyetemi intézeteinken kívül más közép- és felsőfokú intézeteinknek is, sőt egyes társadalmi intézményeknek is, van kisebb vagy nagyobb könyvtára. Ezeknek a szorosán vett szakkönyvtáraknak megvan a maguk rendes közönsége s e könyvtárak használata szerencsésen árnyalhatja azt a rajzot, melyet városunk életében a könyvtárak szerepéről adhatunk. Ezekben a könyvtárakon s ezeknek mind jobban terjedező használatán túl a mi könyvtárunknak állandóan emelkedő statisztikája bizonyára a legjobban igazolja azt a tapasztalt valóságot, hogy minden könyvtár megteremti a maga közönségét, tehát hogy a könyvtár nemcsak *mindig* művelő és nevelő intézmény, hanem mindig maga teremti magát és közönségét.

Az alföldi rónán csak egyetlen bokornak is megvan a maga oda bűvő vándora; az út mentén terebélyesedő fa, vagy a meszsziról vonzó berek árnyékában a nap és a szél ellen egyaránt természetes védelmet keres és talál a puszta népe. A vándor így is, úgy is útra kel, a puszta népe így is, úgy is megél, de mennyivel szívesebben járja amaz a lombos országútat s mennyivel vidorabban és üdébben tölti napjait emez az enyhet adó, árnyékot vető ligetek tövében! A természet ölen élő társadalom s a kőházak közé zárt város egyformán érzi és várja, egyformán becsüli és kívánja a maga pihenő, üdülő helyeit, ott a lombsátort, itt a könyvtárt. S a mint az országúton bandukuló vándor szinte ősi ösztönét követi, a városi ember is ősi ösztönével keresi elzárt lelke oázisait: a könyvtárakat. A tudás vágya és a lélek szomja bizonyára éppen olyan ősi ösztönök: mint a milyen természetes, hogy valaki inkább ül a lombos fa alá, mint a pörkölő napra.

Nem a közönségben kell keresni könyvtári állapotaink kezdetleges voltát, hanem abban, hogy könyvtáraink vagy nincsenek, vagy, ha vannak, nem tudnak a ma igényeihez alkalmazkodni. Korunk fejlődése, társadalmi életünk alakulása és gazdasági viszonyaink forrongása mind jobban és mind jogosabban kívánja a könyvtári világnak színvonalon álló rendezését. Társadalmunk ellenben még mindig nem ismerte föl e téren való szükséges föladatait, azoknak egymás utánját és helyes megoldásuk módját. A mit eddig a társadalom, főként az állam tett, egyaránt igazolja mind a két állításunkat.

Messzebbre hogy ne menjünk, maradjunk a magunk könyvtáránál. Kolozsvárnak 1900-ban kerekszámot véve, ötvenezer lakosa volt, ugyanakkor az egyesített könyvtárak forgalma kerekszámban 12300 kötetre rúgott; 1910-ben a lakosság száma, megint kikerekítve, hatvanezerre rúgott s ugyanakkor az egyesített könyvtárak forgalma 55300 kötet volt. Ez a két kimutatás így egymással szembeállítva valóban meglepő eredményt mutat és szükség szerint ösztökélhet arra, hogy ennek közügyben levő magyarázatát ne pusztán a város közönsége művelődési ösztöne gyarapodásában, hanem az időközben fölépült új könyvtári épület megnyitásában keressük. Kolozsvár tíz esztendő alatt sem természetes népesezés, sem bevándorlás útján nem emelkedett olyan rohamosan, hogy a város lakosságának növekvése magyarázatául szolgálhatna annak az emelkedésnek, melyet a mi könyvtárunk akkori és mai statisztikája mutat. Ellenben ez alatt a tíz esztendő alatt megépült és elkészült új könyvtárunk és így lehetővé vált, hogy a legteljesebb nyilvánossággal szolgálhassa nemzetmívelő rendeltetését. E tíz esztendő nem folyt el nyomtalanul a többi intézmény fölött sem, tehát azok is fokozottabb hatással dolgozhattak, vagyis átvállalták az egyesített könyvtárak helyett a maguk közönsége ellátását. Így hát a könyvtár forgalmi adatának értéke még ezzel is javul. Sőt még tovább menve, meg kell állapítanunk azt az örvendetes valóságot is, hogy 1909 tavasza óta, mikor új könyvtárunk megnyílt, olvasótermünk részére már harminczöt új asztalról is kellett gondoskodnunk.

Ez a tapasztalás azonban nem csak a könyvtár használata, hanem fejlesztése érdekében is fokozott munkára ösztönzött. Régi vágyunk és régen érzett szükségletünk nyert kielégítést két új műhelyünk föllállításával. A fényképező műhelyről, mint a könyvtár kiegészítő szervéről és a házi könyvkötőről, mint annak nélkülözhetetlen alkotó részéről talán nem kell hosszasabban szólnom. A könyvkötő műhely megnyitása szinte végzetszerűen s akkor történt, mikor a régi kolozsvári könyvkötők, régi mestereik Hantz György és Czerny Antal, kihaltak. Mind a kettő a régi és lenézett céh mestere volt. Amaz a maga megbízható és egyenletes munkájával, emez kitűnő elméleti készségével és biztos kezével egyaránt kiváló szakember, Czerny azonfelül a régi könyvkötő művészetnek utolsó kolozsvári képviselője volt. Amazt műhelyének egyenletes munkája alapján alig láttuk öregedni, emez,

noha finom érzéke és stilushoz szokott ízlése nem gyengült is, a korával járó fáradás nyomait teljesen eltüntetni nem tudta. Régi és igazi hírét az mutatja legjobban, hogy legutolsó munkája, mely nekünk készült, legjobb darabjai sorában is méltán foglalhat helyet. Az egyesült könyvtárak hivatalos könyvkötő mesterei helyére saját házi műhelyünk vezetője, Rohonyi Antal, lépett. Vele anyagunk tatarozása és védelme szempontjából is új időszak indul meg, mely kivált finomabb munkát igénylő különleges gyűjteményeink főtartásában válhat jelentőssé.

Ezek között különösen kézírattárunk anyagára kell gondolnunk, mert részint a régebbi gyarapodásban, részint az újabban igen sok olyan darabunk van, melyet házon kívül levő műhelybe kiadni nem tartottunk tanácsosnak. Részint azért, mert pótolhatatlan voltuk miatt iehettek és voltak természetes aggodalmaink, részint azért, mert a távolság miatt alig lehetett volna munka közben olyan gondos fölügyeletet tartani, mint a milyent megköveteltek. E külső nehézségeken kívül más okok is közrejátszottak e gyűjtemény konzerválására irányuló munkánkban. Sem pénzünk, sem szakemberünk nem volt, e kettő hián bizonyára még kockázatosabb vállalkozás lett volna a kényes és pontos munkát igénylő kéziratokat házon kívül köttetni. Személyzeti viszonyaink mostohasága miatt még azt az egy szakembert is el kellett veszténünk, kit a kézírattár gondozására képeztünk s a ki aránylag rövid idő alatt s másnemű foglalkozásai daczára, a régi anyag nagy részének pontos katalógusa elkészítésével kitűnő bizonyosságát adta arravalóságának.

A közbejött költözés és az ezzel együtt járó munkák sűrűsége miatt a kézírattár rendszeres ellátására még csak az elmúlt év őszén lehetett gondolni. A múlt év ősze óta kézírattárunk élén a múzeumi őr áll, ki ez év eleje óta egy tudományos segédmunkással együtt végzi a gyűjtemény munkáját. Kézírattárunk ily módon a könyvtárnak újonnan önálló osztaivá lett és ezzel ennek a könyvtári anyagnak ellátásában és szolgálatunk fokozatos fejlesztésében újra nagy lépést tettünk előre.

Ez a gyűjtemény három nagyobb csoportból áll. Gróf *Kemény* József kézírataiból, az időközi gyarapodásokból és a családi levéltárakhoz tartozó kéziratokból. Ez utóbbi csoport 1902 óta, mikor főuraink a b. *Wesselényi* család nemes példája nyomán nálunk helyezték el családi levéltáraikat, alakult és rohamosan fejlődött. *Kemény* gróf kézíratai egyik legértékesebb része annak a különleges erdélyi gyűjteménynek, mely végrendeleti intézkedése alapján, az egész múzeumi könyvtárnak alapja lett. Múzeumunk története azonban nem csak arra tanít, hogy e gyűjtemények hogyan s mily sok nehézség leküzdése után válhattak könyvtárunk alapjává, hanem arra is, hogy az nemes eleink, kivált *Szabó* Károly, fáradozásával hogyan gyarapodott az évek folyamán. Az így végzett és tudatosan folyó gyűjtés eredményeül azután olyan tekintélyes kézíratos gyűjtemény jött létre a könyvtár keretében,

mely akkor fog mindenkit igazán meglepni, ha katalogusa megjelenhet. Erdély multját ha eddig sem lehetett a nélkül megismerni, ezután még kevésbbé lehet. Az már az eddig végzett munkából megállapítható, hogy kézírattárunk anyaga nemcsak szám szerint, hanem tudományos jelentőség szerint is kiemelkedő gyűjtemény. Gyarapodási statisztikáinknak rá vonatkozó adata igen jelentékenyen hozzájárul ez esztendőben végzett munkánk és gazdagodásunk kedvező alakulásához.

Erre a kedvező eredményre különben is el lehattunk készülni, mert az 1910 évi jelentésben már jeleztem, hogy az évi gyarapodás egy részének szerzeménykönyvi földolgozását a megfelelő erő hiányában el kellett hagynom s hogy az így elhagyott munkát az engedélyezett rendkívüli erővel 1911-ben fogom elvégezni. Várható volt tehát, hogy az idei gyarapodás jóval meg fogja haladni a tavalyit, de alig volt remélhető, hogy annak kimutatása olyan nagy összeggel fog szerepelni. Legyen szabad azonban megjegyezni, hogy ebben még mindig nem szerepel az 1910-ben vásárolt Kacziány-könyvtár, mely az idén kerül szerzeménykönyvezés és földolgozás alá. Ha valami váratlan gazdagodás vagy más körülmény nem fog hátráltatni, reményem van, hogy ez év végére sikerül ezt is elvégezni.

A t. választmány nem fog emlékezni arra, hogy a főlgyűlő hátrálékoknak kötelességszerű fölemlegetésén kívül, sűrű és elégedetlen panaszolkodással fordultam volna hozzá. Jelentéseim azonban igazolnak, mert nem hallgattam el sem azt, hogy nem volt elegendő erőnk, sem azt, hogy ennek hián kénytelenek voltunk egy és más dolgot jobb időre halasztani. Ebben engem, a tartozó őszinteség parancsán kívül, két tapasztalás vezetett és ezek egyikét sem tartom annyira lényegtelennek, hogy velök itt s alkalmom adtán ne foglalkozzam.

Tapasztaltam ugyanis, hogy a gyűjtemény életében soha sem a fölmerülő bajok a bajok, hanem azoknak kendőzése. Akár azért történik az, hogy valamit szépséghibául föl ne lehessen róni, akár azért, mert jó reménység fejében szinte magától kínálkozott az elhallgatásra. Mert a rendszeresen élő és dolgozó gyűjtemény fejlődésében, mint bármely szervezetében is, a bajt és minden zavart csak akkor és úgy lehet megérteni és megmagyarázni, ha a maga idejében és az adott viszonyok föltárásával rá tudunk mutatni azok keletkezésére, okaira és jelentőségére. A gyűjtemények életében ilyen bajok nem egyszer fordulnak elő, de rendszeren csak akkor szoktak velök foglalkozni, ha már komolyabb színben mutatkoznak. Különösen a hátrálékot legtöbb esetben nem is szokták valami komolyan mérlegelni. Hiszen rendszeren minden hátráléknak van kézzel fogható oka és elfogadható magyarázata s azzal is minden egyes esetben szükség szerint föltámad és vele jár az eltüntetésére való jó szándék, a készség és az akarat. Mégis, sűrűn tapasztalhatjuk, hogy az egyszer fölgyűlt anyag az adósság természetével gyarapodik és csupán fokozott energiával,

legtöbbször csak rendkívüli eszközzel szüntethető meg. Ha a gyűjtemények őszinték s ha fentartó hatáságaik ismerik kötelességüket, kisebb áldozattal nagyobb bajoknak könnyen lehet elejét venni. Mint ha a megdagadt folyó első torlódását elmulasztjuk áttörni, ez a kis torlódás hamarosan akkora gáttá nőhet, melynek átvágására jó ha időnk jut, de legtöbbször ez sem jut, mert a folyó elhagyja medrét és áradást okoz. Ezt a képet, mert szemlélhető, ide lehet alkalmazni. A kicsi torlódásokat kell azonnal eltüntetni, nehogy későbbi bajok okaivá legyenek. Ily torlódások őszinte bejelentése tehát nem csak tanácsos, hanem kötelező is. Ezenfelül a gyűjtemények élete telve van előre nem látott és alig kiszámítható véletlenekkel, melyek a mindent jól számító, tervszerű munkát is megzavarják, vagy fölforgatják. Ezek ellen csak ügy és akkor lehet eredményesen védekezni, ha jóformán napról-napra rendszerben vagyunk.

E tapasztalások indítottak arra, hogy a szükséges munkaerők engedélyezését ismételten kérjem. Hálásan ismerem el, hogy a Miniszter úr a kért segítséget megadta. Így azután hozzá foghatam az 1908—10 évi sajtóügyi nyomtatványok naplózásához, a mi magában is érthetővé tenné gyarapodási adatunknak váratlan emelkedését.

A mint a gyarapodás naplózása megindulhatott, megindult a hátrálék könyvtári földolgozása is, úgy hogy a múlt év végén, az előbb említett Kacziány-könyvtár kivételével, majdnem teljesen kurrensbe kerültünk. Ezzel elérhettük azt is, hogy saját anyagunkat tisztábban láthassuk.

Olyan nagy változás, mint az új épület elfoglalása volt, korszakot jelentő átalakulással jár együtt, de viszont ezzel szükség szerint együtt jár, hogy az átalakulás teljességgel csak hosszabb időn keresztül történhetik meg s a könyvtári étellel meg az jár együtt, hogy a mindennapos és állandó elintézését kívánó ügyek s a mind jobban növekvő forgalom ellátása miatt a rendszeres munkák lassúbb tempóban folyhatnak s valósággal is lassabban folynak.

A régi könyvtárban a régi rendszer szerint fölállított könyvtári anyagot teljesen újra állítottuk föl s új számozással láttuk el. E műveletnek folytatólagos kiegészítésére s az egész anyag nyilvántarthatására számozó lajstromokat kellett készíteni, melyek egyfelől az elhelyezés és számozás helyességének állandó ellenőrzését, másfelől a könyvtár állományának hű statisztikai nyilvántartását teszik lehetővé. E számozó lajstrom ugyanis pontosan mutatja a fölállított és számozott anyagnak nemcsak jelzőszámoként való állapotát, hanem egyben az egész gyűjtemény elhelyezését és statisztikáját. Mivel ilyen számozó lajstrom nélkül az időnkénti gyarapodásnak rendszeres és hibátlan állítása vagy az esetleg mutatkozó hiányok megállapítása lehetetlenség volna: a rendszeres munkálatok során legelőbb is ennek elkészítéséről kellett gondoskodnunk s örömmel jelezhetem, hogy e munka az év folyamán

befejezést nyert, úgy, hogy az 1909 évi december 31-ikére vonatkozó állapotnak pontos képét adja. Elkészült ugyanis a repozitóriumban 1—116467 folyószámig fölállított anyagra, továbbá a hírlapok, díszművek, halotti beszédek és színlapok különleges gyűjteményére vonatkozó számozó lajstrom, illetőleg kimutatás így ezek alapján s e csoportokra vonatkozó statisztikánkat is véglegesen elkészíthettük.

Ez a statisztika így alakul :

	Egyetem		Múzeum			Összesen		
	mű	kötet	mű	kötet	darab	mű	kötet	darab
Nyomatvány*	63649	116136	51425	95847	—	115074	211983	—
Önyomatvány	19	19	80	83	—	99	102	—
Folyóirat	641	20709	300	8702	—	941	29411	—
Hírlap	11	328	596	5523	—	607	5851	—
Színlap	—	—	—	—	19192	—	—	19192
Összesen	64310	137192	52391	110155	19192	116721	247347	19192

azaz **115.074 mű, 264.549 darab.**

A jelzett csoportokon kívül még más csoportjaink is vannak, melyeknek állományával még nem jöhettünk tisztába. A nyomtatványi osztályban az egyetemi nyomtatványok, iskolai értesítők, naptárak, városi és más hatóságok és egyesületek nyomtatványai, egyleveles, gyászjelentések és proklamációk, a térképek statisztikája még nincs véglegesen megállapítva. Részint azért, mert még nincs fölállítva, részint azért, mert a rájuk vonatkozó számozó lajstrom elkészülése a közeli jövő feladata. Hogy a végzett munka teljes képét adhassam, megemlítem, hogy a könyvesházban elhelyezett gyűjtemény számozásában 1911 december 31-ikéig a 128.000 számig haladtunk. Ebben már az 1911 évi gyarapodás legnagyobb része is benne van.

Hírlaptárunk állapotáról szólva, örömmel kell jelentenem, hogy ez év gyarapodása gyanánt 91 hírlapnak 1190 kötetét jegyeztük be. Ebben nincsen benne a sajtóügyi köteles nyomtatványokból származó s még ládában tartott 1910-iki anyag, mert annak kibontására sem elegendő helyünk, sem megfelelő erőnk nem volt. Annak idején előterjesztést tettem a hírlaptárban szükséges állványok engedélyezésére, sajnálattal jelentem, hogy erre fölhatalmazást még nem kaptam. Volt egy kiváló munkásom, a kít azonban, mivel állandóan a könyvtárhoz kötni nem lehetett, kénytelen voltam elengedni s a kinek pótlásáról még mindig nem sikerült gondoskodni. A gyűjteménynek két csoportja van. Egyikben azok a hírlapok vannak, a melyek mint teljes, vagy csaknem teljes évfolyamokban és sorozatokban vannak meg és rendszeresen fölállítva; a másikkban azok, a melyek, mivel sem sorozataikban, sem egyes folyamaikban nem annyira teljeseek, hogy az előbbi csoporthoz lennének

* Benne vannak a díszművek, halotti beszédek.

sorolhatók, ideiglenesen leírva és ideiglenesen fölállítva arra várnak, hogy valami jó szerencse esetén annyira kiegészülhessenek, hogy végleges fölállításra és számozásra alkalmasokká váljanak. Ezt az ideiglenes sorozatot sem elvetni, sem véglegesen rendezni nem lehet. Addig, míg jelentékeny hiányaik ki nem egészülnek, nem lehet véglegesen elhelyezni; addig, míg kiegészíthetőségük reménye megvan, nem lehet számon nem tartani. A mennyiben hiányossága daczára is keresletnek van kitéve, gondoskodni kellett nyilvántartásáról és használhatóságáról. Ezzel a gyűjtemény régi és újabb anyaga egyaránt hozzáférhető. A teljes sorozatok és teljes kötetek leíró katalógusa készen van és kedvező körülmények között idő alatt sajtó alá volna készíthető. A hiányos sorozatok és csonka folyamok nyilvántartó jegyzéke is kész, bár maga az anyag nagyon fogyatékos.

Levéltárunkban az idén is szorgos munka folyt, melyet az tett eredményesebbé, hogy választmányunk jóváhagyásával a könyvtári javadalom terhére egy kiegészítő munkaadót alkalmazhattam. Az új gyarapodások közül különösen a legújabbban elhelyezett családi levéltárak, a Mikó—Rhédey levéltárnak szerencsésen megmentett maradványa foglalta le a levéltár személyzetét. A múlt években beszállított levéltárak közül ez év folyamán a második Bánffy—Korda-, a b. Sennyey és a gr. Korniss Károly levéltárát sikerült fölállítani s a Mikó—Rhédey levéltárnak majdnem felerészét, míg a másik fele most van munka alatt. Ezekon fölül a Suky-levéltár anyaga is föl van állítva, pedig azt csak a nyár folyamán vettük át b. Petrichevich Horváth Kálmán úr ő méltóságától. E levéltár túlnyomó nagy részében a XVIII. század végén kihalt Felsőmagyarzsuki Suky család leveles anyaga és túlnyomóan birtoklevél. Legrégebbi darabja 1623-ból való, mely a mohácsi vész előtti oklevelek sorát megkezdi, e sorból a családnak 1418-beli czimeres levelét kell kiemelnem. A levéltár kisebb részét a Petrichevich Horváth bárói család levelei teszik. A két külön levéltárnak mai kapcsolatát az érteti meg, hogy az utolsó Suky-fiúnak, Suky Lászlónak, leánytestvére, Suky Terézia, P. Horváth Ferencz felesége volt s a fiágon kihalt család levéltára Suky Teréziával a P. Horváth bárói családra szállott. Ezt a levéltárát 1675-ben Tordátfalvi János ügyvéd rendezte s a rendezett levéltárhoz a P. Horváth család iratai szinte magától járultak. A P. Horváth család levéltára a kisküküllőmegyei Széplakon br. Petrichevich Horváth Arthur ő méltósága őrizete alatt áll és időközben a gr. Toldy család levéltárával egészült ki.

Gamerra Alberta bárónő családi irományainak egy fogását ajándékozta könyvtárunknak. A bárónő nobilis elhatározása által 293 db. oklevelünk tért vissza Erdély földjére, oda, a honnan elszakadt, a hová a késő utód szívét mindenkor tiszteletreméltó hazaérzéssel kötötte. E gyarapodások indokoltá tették, hogy a harmadik levéltári helyiséget is fölszereltessek a szükséges irománytartó dobozokkal, a mi meg is történt s így az újabb s azóta legújabb családi levéltárak már elhelyezhetővé lettek.

Az 1910 év folyamán gyűjtött sajtóügyi köteles nyomtatványok anyagát az idén már az új rendelkezés alapján, július hó elején vettük át. Kétségtelen, hogy közelebb jutottunk egy lépéssel ahhoz a kívánatos állapothoz, mely a sajtóügyi nyomtatványok gyorsabb földolgozását teszi lehetővé. Az idei anyag átvétele alkalmával azonban különös figyelemmel kellett lennem arra, nehogy az ottani kezelés alatt kiköcsönzött darabok elmaradozása eltulodást jelentsen az átvételben és veszteséget magában az anyagban. E végre válaszmányunkhoz tettem jelentést, mely annak alapján azután el is járt. Az év folyamán két nagyobb gyűjteményt vásároltunk, néhai Gyarmathy Zsigáné könyvtári gyűjteményeit és egy érdekes örmény gyűjteményt. Ebben az erdélyi örménység egyházi, teológiai és köztörténeti szerepére vonatkozó nyomtatványokon és kéziratokon kívül a mehitarista nyomda kiadványaiból oly sorozatot szereztünk meg, melynek inkább bibliografiai, mint irodalmi becse ad jelentőséget. Néhai Gyarmathy Zsigmondné könyvei, kéziratái és írói levelezése könyvtárunkban s állandóan őrizni fogják néhai tulajdonosuk emlékét, ki Kolozsvár tőszomszédságából az ide komorló Magura tövéből romantikus szűkebb hazájára költői fényt és szint tudott sugározni, Kalotaszeg értékes népét pedig fölkarolta és művészi kézimunkáját világszerte ismertté tette. E kettős munkaságban lefolyt életének maradandóbb hatását előre láthatóan Kalotaszeg fölkarolásában kell látnunk. A mit e csodálatos gazdagságú házi ipar eddig megteremtett, jó részben el és szét hordódott Kalotaszegről, de az innét széthordott darabok egy minden ízében művészi ösztönű, művészi igényű, csodálatosan megtartó és sajátos jellegét hűen megőrző nép életének és művészi tevékenység bizonyoságaiként hatottak Európaszerte. Mi magunk is ámulattal fedeztük föl, hogy az az elszigetelt kicsiny magyarság nyelvével, szokásaival, lelkében és külső életében egyaránt hűen őrizte meg ősei hagyományát s ebben mindenére rávéssett művészetét.

Az esztendő folyamán ismételtén tapasztaltuk a mi résztvevő közönségünk támogató szeretetét. Egyesek és testületek szívesen siettek a könyvtár ügyének bármily irányú képviselőjére. Nyilván bizonyosságát szolgáltatták ezzel annak, hogy a fensőbb műveltség igényét nem csak megkövetelik, hanem szolgálják is. Nemcsak az a nobilis lélek, a melyik erre vágyik, hanem az is, a ki azt meg tudja és akarja osztani. A gyűjtők rendszeren önzőbbek a műértőknél és az igazi műveltséget nem a gyűjtők, nem a műértők terjesztik, hanem hódítóvá lesz a saját erejéből és lemondóvá válik mások érdekében. Gyűjteményeket tudatos munka, tömött erszény és szakbeli képzettség gazdaggá tehet, de csak egy magasabb műveltségű társadalom méltányolhatja és támogathatja. A mi múzeumunk, tehát könyvtárunk körül lassan és keskeny gyűrűkben fodrosodik tovább, ez a nemes lelki hatalom, de folyton türemlik s mindig gyarapodva. Ajándékozónk jegyzéke állandóan megvan és folyton telik, egyik évben az ajándékozók száma, másokban az ajándékok értéke felé emelkedik s mindig tart kedves meglepetéseket számukra. Ez a

mi közönségünk már abból a kicsinyes hiúságból is kinőtt, hogy egyesekből álljon, a kiket illik megnevezni; külön művelődési réteg, melyben az egyesek eltűnnek. Hálásan jegyzem föl és hálásan ismerem el közönségünk támogatását, mint annak kétségbenvonhatatlan jelét, hogy a mi állandó munkánk a mi közönségünknek állandóan tetszik. Végezetül hálásan köszönöm minden egynek, a mit könyvtárunk iránt tenni szives volt és legyen szabad külön emlékezni meg özv. Kövály Lászlónéról, ki a múzeumi ügy egyik harcosának, férjének arczképét a diadalmas könyvtárnak ajándékozta és Herman Ottóról, ki idegen nyelvű műveinek egy teljes sorozatát gyűjtötte össze és adta át könyvtárunknak. Azt az összhangot, mely könyvtárunk és közönsége között van, mi magunk is hűséggel akarjuk fönntartani. S örömmel számolok be arról, hogy az egyesített könyvtárak egész személyzete az idén is teljesen hű maradt magához és igazán nobilesan fáradozott a könyvtár nemes föladatai teljesítésében.

Kolozsvár, 1912. januárus 31-én.

Erdélyi Pál
igazgató.

a kéziratári osztályban

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Biderman Józsefné, sz. Mayr Mariska, Kolozsvár	2	2
Domaniczky Sándor, Nagyenyed	1	1
Gyarmathy Zsigmond, Bánffyhunyad	69	81
Gróf Kemény Sámuel	8	8
Máté László, Kolozsvár	2	2
Orbók Gyula, Várfalva	2	2
Péterffy Zsigmond, Kolozsvár	1	1
Pap Ferencz, Kolozsvár	1	1
Rákosi Jenő, Budapest	1	1
Gróf Tholdalagi László	8	8
Gróf Wass Otília, Kolozsvár	2	73
Gróf Wass Béla, Szentgothard	1	7
Wallerstein Manó	2	2
Kövendi Weress Sándor, Marosújvár	16	16
Összesen	116	205

a levéltári osztályban

Az ajándékozó neve	Oklevél	Limbus	Czimerlevél	Czéhírat	Tájkép	Ex-libris	Könyvtábla	Fényképlemez
Biás István, Marosvásárhely	1							
Br. Bornemissza Károly, Kolozsvár		33						
Csallner A. G., Nagyszeben				1				
Dunky fivérek, Kolozsvár					1			
Br. Gamerra Alberta Mária Bécs	293							
Dr. Gyalui Farkas, Kolozsvár	1							
Kathonay Domokos, Budapest	4							
Kontos Miklós, Vajdahunyad				12				
Dr. Kőváry Ernő,	2							
A m. kir. pénzügyminisztérium, Budapest	2							
Sz. Nagy Géza, Torda	1							
Báró Orbán Ferencz, Kolozsvár								8
Péterffy Zsigmond,							6	
Sanda György,						1026		
Sanda Ibolya,	1							
Sándor Imre,	87							
Sikó Tibor,	2							
Özv. Tatrossy Mórné, Alőr			1					
Török Jenő, Kolozsvár	11							
Összesen	405	33	1	13	1	1026	6	8

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1911 évben
beérkezett cserepéldák kimutatása

az orvosi és természettudományi szakosztályok részéről

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Erdélyi Kárpát-Egyesület --- --- --- --- ---				1
Magyarországi Kárpát-Egylet --- --- --- --- ---		1		—
Budapesti Kir. Orvos-Egyesület--- --- --- --- ---		2		—
Magyar Bába-Egyesület --- --- --- --- ---		1		1
Magyar Kir. Földtani Intézet --- --- --- --- ---	1	8		—
Magyar Nemzeti Múzeum --- --- --- --- ---				1
Magyar Tudományos Akadémia--- --- --- --- ---				1
Magyar Turista-Egyesület --- --- --- --- ---				1
Magyarhoni Földtani Társulat --- --- --- --- ---				1
K. M. Természettudományi Társulat--- --- --- --- ---				1
Haynald-Observatorium --- --- --- --- ---		1		—
Trencsénmegyei Természettud. Egylet --- --- --- --- ---		1		—
Siebenbürg. Verein f. Naturwissenschaft, Nagy- szeben --- --- --- --- ---		2		—
Gyógyászat szerkesztősége --- --- --- --- ---				1
Gyógyszerési Hetilap szerk. --- --- --- --- ---				1
Méhészeti Közlöny szerk. --- --- --- --- ---				1
Naturwissenschaftl. Verein f. Schwaben u. Neu- burg, Augsburg --- --- --- --- ---		1		—
Bergen Museum --- --- --- --- ---				2
Naturforschende Gesellschaft in Bern --- --- --- --- ---		1		—
Naturhistor. Verein d. preuss. Rheinlande u. Westfalen, Bonn --- --- --- --- ---				2
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles --- --- --- --- ---		1		—
Société Roy. Zoolog. et Malacolog. de Belgique, Bruxelles --- --- --- --- ---		1		—
Muzeul de Geologia și de Paleontologia, Bu- curești --- --- --- --- ---		1		—
Royal Dublin Society --- --- --- --- ---				1
Royal Irish Academy, Dublin --- --- --- --- ---				3
Physikalisch-medizinische Societät in Erlangen --- --- --- --- ---		1		—
Società Entomologica Italiana, Firenze --- --- --- --- ---				1
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M. --- --- --- --- ---		1		—
Naturwiss. Verein d. Regierungsbezirkes Frank- furt a/O --- --- --- --- ---		1		—
Société de Physique et d'Histoire Nat. de Genève --- --- --- --- ---				1

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
	K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen			2
Naturwissenschaftl. Verein f. Steiermark, Graz		1		
Verein der Ärzte f. Steiermark, Graz		1		
Naturwissenschaftlicher Verein, Hamburg		1		
Société Hollandaise des Sciences à Harlem			2	
Naturforscher-Gesellschaft bei d. Universität Jurjev		1	1	
Physikalisch-ökonomische Gesellschaft zu Kö- nigsberg		2		
Kais. Akademie d. Wissenschaften, Krakau		2		
Geological Society of London		1		
Royal Society of London			2	
Société Impériale des Naturalistes, Moscou			1	
Ärztlicher Verein, München		1		
Westfäl. Provincialverein f. Wissenschaft u. Kunst, Münster		1		
Naturwissenschaftlicher Verein zu Osnabrück		1		
Società Toscana di Scienze Nat. resid. in Pisa		1	2	
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag		3		
Jednota Ceskych Matematiku v Praze			1	
Verein d. Freunde d. Naturgesch. in Mecklen- burg, Rostock			1	
Stavanger Museum		1		
St.-Gallische Naturwissenschaftliche Gesellschaft		1		
Kongl. Svenska Vetenskaps Akad. Stockholm			2	
Comité Géologique, St.-Pétersbourg		9	1	
Kungl. Vetenskaps-Societeten, Upsala		1		
Upsala Läkareförening			1	
Provincial Utrechtsch Genootschap		2		
K. k. Naturhistorisches Hofmuseum, Wien			2	
Verein für Naturkunde, Zwickau		1		
Michigan Academy of Science, Ann Arbor		1		
Museum of Comparative Zoology, Cambridge U. S. A.		1		
New-York Academy of Sciences			2	
Royal Society of Canada, Ottawa		1		
Academy of Natural Sciences, Philadelphia			1	
Sociedade Scientifica, São Paulo			1	
Missouri Botanical Garden, St.-Louis		1		
Smithsonian Institution, Washington		15		
Összesen	1	74	42	

a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
	Magyar Földrajzi Társaság			
Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság				1
Magyar Nemzeti Múzeum				1
Magyar Néprajzi Társaság				2
Magyar Numizmatikai Társaság				1
Magyar Nyelvtudományi Társaság				1
Magyar Protestáns Irodalmi Társaság				1
Magyar Történelmi Társulat				1
Magyar Tudományos Akadémia				1
Szent-István Társulat				1
Alsófehérmegyei Tört. és Régész.-Egylet		2		
Bács-Bodrogmegyei Történelmi Társulat				1
Debreczen sz. kir. város múzeuma		1		
Délmagyarorsz. Tört. és Régész. Múzeumtársulat				1
Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület		1		
Hunyadmegyei Tört. és Régészeti Társulat				1
Kassai Kazinczy-Kör		1		
Pécs-Baranyamegyei Múzeum-Egyesület				1
Szepesmegyei Történelmi Társulat	1	1		
Váczi Múzeum-Egyesület	1	4		
Veszprémvármegyei Múzeum		1		
Archeologiai Értesítő szerk.				1
Budapesti Szemle szerk.				4
Genealogiai Füzetek szerk.				1
Keleti Szemle szerk.				1
Keresztény Magvető szerk.				1
Magyar Könyvszemle szerk.				1
Magyar Nyelvőr szerk.				1
Magyar-Zsidó Szemle szerk.				1
Múzeumi és Könyvtári Értesítő szerk.				1
Erdélyi Múzeum szerk. útján	2	6		
Sächsische Universität		1		
Muzeul Național de Antichități, București		1		
Royal Society of London				3
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag	1	3		
Kungl. Witterhets-, Hist.- och Antikv.-Akad. Stockh.	1	2		
Königl. Humanist. Vetenskaps Samfundet i Upsala		1		
Kais. Akademie d. Wissenschaften, Wien		1		
Cincinnati Museum Association	1	5		
Smithsonian Institution, Washington		7		
Összesen	7	38	0	30

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1911 évi
jövedelmeiről és azok felhasználásáról

		Bevétel		Kiadás	
		kor.	f.	kor.	f.
1	Rendes javadalom	3120	—	—	—
2	Rendkívüli bevételek	27	80	—	—
3	Állami segély	8250	—	—	—
4	Kézpénz 1910-ről	841	06	—	—
5	Gyűjtemények gyarapításáért	—	—	3544	79
6	Könyvkötő munkákért	—	—	2154	36
7	Szállításért és uti számlákért	—	—	746	46
8	1910. évi kölcsön törlesztéseért és kamataiért	—	—	3836	24
9	Rendkívüli munkákért	—	—	721	80
10	Vegyres kiadások	—	—	712	57
		12238	86	11716	22
Kézpénz		—	—	522	64
		12238	86	12238	86

A Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1911-ik évben

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasó teremben használt művek	
	mű	darab	mű	darab
Januárius	270	514	3366	5310
Februárius	329	546	4778	6921
Márczius	348	641	5594	7942
Április	211	389	2454	3633
Május	196	358	2347	3371
Június	222	409	1843	2875
Július	A könyvtár zárva volt.			
Augusztus				
Szeptember	368	610	3817	5795
Október	611	899	6078	8718
November	338	492	4979	6767
Deczember	200	381	2987	3874
Összesen :	3093	5239	38243	55206

Az érem- és régiségtár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának ez évi jelentése, legnagyobb sajnálatomra, nem üthet meg örvendes hangokat. Nem mintha a gyűjtemény anyagának gyarapodása visszaesést tüntetne fel, avagy az intézet belső működésében visszaesés állott volna be, mert hiszen ebből a két szempontból tekintve a dolgot, nőttünk daczára minden keserves nyomorúságainknak; de ami aztán azokat a dolgokat illeti, amelyek az intézet elhelyezésére, a munkálatoknak lehetővé tételére vonatkoznak, ezeknek a tekintetében olyan kimondhatatlan nyomorúságok közé jutottunk, amelyek immár minden megengedett mértéket meghaladnak.

Sajátságos, hogy míg az egyik oldalon azt látjuk, hogy hazánk különböző helyein állami pénzzel, vagy legalább is állami pénzből nyújtott hatalmas segítséggel, avagy az államtól garantált kölcsönökkel múzeumi épületeket emelnek, államilag dotált múzeumi tisztviselői állásokat szerveznek, sőt egész múzeumokat is megvesznek és államosítanak, még pedig — és ez a rendkívül jellemző — olyan helyeken, ahol az államot a most mondott dolgok megtételére a világon semmi nem kötelezi, addig a másik oldalon az Erdélyi Nemzeti Múzeummal szemben hosszú évtizedeken át következetesen kitér az állam az alól, hogy ebben a tekintetben szerződéses köteleességét teljesítse.

Még sajátságosabb ez akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy Erdély önálló fejedelemség volt, amely Magyarországgal únióra lépett és ennek az úniónak természetes és törvényes folyománya, hogy az egyesülő ország intézményei az állam részéről éppen olyan elbánásban részesíttessenek, mint az anyaországéi.

Keserű dolog az Úrnak 1912 esztendejében állapítani meg azt, hogy a míg a Budapesten létesített Nemzeti Múzeum, amely magán személy alapítása, míg a sümegi u. n. Darnay Múzeum, amely szintén magán ember alapítása, a kassai Rákóczi Múzeum, amely egy városnak a magán alapítása államosítottak s ezek közül a budapesti Nemzeti Múzeum hatalmas anyagi eszközök birtokába helyeztetett; addig az Erdélyi Nemzeti Múzeum, amelyet pedig erdélyi országos törvény alapított és amelyet világos szerződés is biztosított jogainak tiszteletben tartásáról, érem- és régiségtára tekintetében a legszegényletesebb nyomorúságban kénytelen kínlódni és pedig tisztán és egyedül azért, mert vele szem-